

ÖRMÉNYORSZÁG KINCSEI

TITKOK AZ ARARÁTRÓL

ÖRMÉNYORSZÁG KINCSEI
TITKOK AZ ARARÁTRÓL

A kiállítást megnyitotta:

Dr. Mádl Ferenc
a Magyar Köztársaság elnöke

KÁROLYI PALOTA KULTURÁLIS KÖZPONT
2002. JÚLIUS 1. – OKTÓBER 31.

Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek?

Úgy képzelem, a régész, az archeológus, a történész, bárki, aki régi korok történeti rekonstrukciójával foglalkozik, folyamatosan – és olykor talán gyötrően – szembesül Thomas Mann fenti kérdésével, a József-trilógia legelejéről.

Aki a múlt feltárásának és értelmezésének a rabja, az örök hiányérzet megmunkálásával kötötte össze a sorsát. A titok feszültségéből merít. Nem véletlen, hogy például az asztrológia ősi bölcselete a múlt házát „okkult ház”-nak nevezi. Hisz olyasmiről van szó, amely bár a sajátunk, sohasem juthatunk igazán a birtokába... Ami más szóval annyit tesz, hogy aki mégis látni akarja, csupán hitben járhat, sohasem látásban.

Az emlékezetben élő múlt egyik legtalányosabb kérdése, hogyan szövődik benne össze az ember személyes történelme közösségeinek, nemzetének és az egyetemes léleknek a történelmével.

Személyes történelme, hihetné az ember, kiterített kártyaként fekszik előtte. De gondoljunk csak arra, hogy itt is milyen retentó a mélység: felmenőink végtelen és arctalan folyama – noha elvileg mindből juthatott belénk valami –, tulajdonságok és sorsvonalak évezredes bűvópatakja, néhány nemzedéken túl, örökre homályban marad előttünk.

A közösségek és a nemzetek múltját megőrző, közös emlékezet az összetartozás kötőanyaga, az önazonosság és sok tekintetben az önbecsülés fontos tartópillére.

Népek és nemzetek emlékezeti kultúrájában kimagasló szerephez jutnak a tárgyi emlékek. A történelmi emlékezet térképe egyben a nemzet önmagáról alkotott képének a tükré is. A történeti kiállítások akkor tölthetik be legnemesebb küldetésüket, ha – a szépség, az érdekesség, a látvány erejével – a közös emlékezet térképét is fölillantják figyelmes látogatóik előtt.

Örményország mitikus földjén az egyetemes lélek történelme – már-már a kút legmélye – is felsejlik. „Aranykori” tájaira helyezik a tudósok közül többen is az éden területét, a Tigris és az Eufrátesz forrásvidékére, föltételezve, hogy az emberiség történelme e közép-magas hegyek között születik. Itt

Hankiss Ágnes

magasodik az Ararát hegye, amelynek a csúcsán akadt fenn a vízözön viszontagságos napjaiban Noé bárkája; innen indult terepszemlére Noé galambja és tért vissza a bárkára reménytelenül... Talán nem tudta, amit szorult helyzetünkben magunk is sokszor elfelejtünk: a dagály tetőzése egyben az apály kezdete is.

Örményország földjét a hagyomány szerint Jézus két apostolának, Bertalannak és Tádénak a lába taposta: ők készítették elő a talajt a kereszténység fölvetelére, amelyet az örmények elsőként fogadtak el, 1700 évvel ezelőtt. Az örmény nép története elválaszthatatlan a keresztény hittől, mondta II. János Pál pápa üdvözlőbeszédében, 2001 szeptemberében, Jerevánban, ahová azért érkezett, hogy – szavait idézve – tisztelegjen azelőtt a rendkívüli tanúságtétel előtt, melyet az örmény apostoli egyház végigvitt évszázadokon át, de különösképpen a huszadik században, amely az örmények számára a kimondhatatlan terror és szenvedés időszakává vált.

Tárgyaink túlélnek bennünket: halálunk botrányával szembesítenek. Tárgyainkban élünk tovább: utódaink, ha kézbe veszik őket, elmerenghetnek a lélek régészeként a titok felett, amely egykor vezette a kezét, irányította a tekintetét, diktált az érzéseknek, megszabta a gondolatot, és amelyet a tárgy alkotója vagy tulajdonosa, ahogyan egykor magával hozott, magával is vitt, szűkmarkúan és örökre kibogozhatatlanul.

Ezek a gyönyörű tárgyak, amelyeket – Athén, Párizs, London és a Vatikán után – immár Budapesten is megcsodálhatunk, Örményország sokat látott és sokat szenvedett földjéről, illetve szó szerint a földjéből kerültek elő. Jó részük azonban ahogy előkerült, csak újabb rejtékhelyre vándorolt. Örmény tudósok, muzeológusok menteni próbálták nemzeti kincseik darabjait, menteni a menthetőt a kommunista vezérek és korifeusok mohósága és zsákmányszerző brutalitása elől. A kommunista rendszer bukása után bontakozhatott ki csupán az a kulturális

feltámadás, amelynek kimagasló régészeti és egyházi darabjait mutatja be most ezen a kiállításon az *Örmény Állami Történeli Múzeum*. Köszönettel tartozunk igazgatójának, *Anelka Grigorjan* asszonynak, *Karen Khachtryannak*, minden munkatársuknak és a jereváni *Arkanelnak* azért a segítő együttműködésért, amely nélkül nem tudtuk volna ilyen rövid idő alatt megrendezni ezt a kiállítást.

Az a nép válhat önálló és méltó tagjává a nemzetek Európájának, amelyik nem oldódik fel a globális arctalanságban, hanem őrzi és kényesen óvja a maga megtartó értékeit, nemzeti kultúráját.

Az a nép várhatja el csupán, hogy mások rokonszenvező kíváncsisággal tekintsenek az értékeire és tiszteletben tartsák a kultúráját, aki maga is így közeledik más nemzetek értékeihez és kultúrájához. Ezért is tartjuk, tartottuk fontosnak a Károlyi Palota Kulturális Központban, hogy a magunk szerény eszközeivel, kiállításainkon keresztül is elősegítsük egymás jobb megismerését, különösen azok között a népek és országok között, amelyeket nehéz sorsközösség kapcsolt össze az elmúlt évtizedekben.

Aligha nyithatnánk meg ezt a kiállítást a sorsközösség gondolatát méltóbban és szebben megfogalmazó irodalommal, mint *Kányádi Sándor* erdélyi költő „Örmény sírkövek” című versével:

*vannak vidékek hova már utat
csak romos templom s régi név mutat
örmény-kert zsidó-sor magyar-telek
örmények zsidók lakták székelyek
s akad még itt-ott ki a néhai
honosakról tud ezt-azt mondani*

*vannak vidékek ahol csak a hant
tudhatja már hogy ki alszik alant
régen kikorhadt fejtől a kereszt
a zsidók hamvát meg ne itt kerest
s ki érti már a megmohosodott
márványon az örmény feliratot*

*vannak vidékek hol a sírlapok
négy sarkában finoman faragott
négylevelű lóhere mélyed és
századok óta nincs egy repedés
esőcsöppöt és harmatsöppeket
gyűjtögetnek az örmény sírkövek*

*vannak vidékek hol a madarak
a temetőben oltják szomjukat
ha szárazság van vagy éppen aszály
a gaz-felverte mohos sírra száll
iszik s hálából mikor égre kel
a holtakért a madár énekel*

A holtakért a madár énekel.
A holtakról a tárgyak beszélnek.

Budapest, 2002. június 6.